

מהו "תו תקן" ולמה הוא טוב? דר' צבי קרן

יבואנים רבים פונים למשרדי ומבקשים עזרה בקבלת "תו תקן", צרכנים רבים דורשים מבעלי חנויות וקמעונאים להציג בפניהם "תו תקן" של מכון התקנים הישראלי ושדרני טלוויזיה מנוסים וותיקים מדברים על מוצרים אשר קיבלו "תו תקן" מבלי לדעת על מה הם מדברים. בתופעות הללו אני נתקל יום-יום ועל כן החלטתי לכתוב מאמר זה על מנת להבהיר ולחדד את ההבדל בין אישור תקן ו"תו תקן".

שני המושגים הללו קשורים למכון התקנים הישראלי ולשניהם יש למכון התקנים מונופול. רק מכון התקנים רשאי להוציא אישורי תקן ורק הוא רשאי לתת "תו תקן". כל זאת מכוח חוק התקנים משנת 1953. זהו למעשה הקשר היחיד בין שני מושגים אלו. הבה ונבהיר תחילה את המושגים ולאחר מכן נראה למה הם טובים ומתי משתמשים בהם.

נתחיל דווקא מהמושג "תקן" או באנגלית Standard. תקן הינו למעשה מפרט אשר מתאר במונחים טכניים בדרך כלל מוצר כלשהו או אפילו שרות. התקן כולל מבוא (או רקע), הגדרות, איזכורים או מסמכים ישימים, דרישות, שיטות בדיקה (לדרישות, כמובן) ולעיתים אף שיטות דגימה לצורך בדיקה. בעולם קיימים עשרות אלפי תקנים למוצרים שונים החל משרוך נעל ועד למטוסים ואניות. בארץ קיימים כמה אלפי תקנים המתחזקים ע"י מכון התקנים הישראלי.

כל התקנים בישראל מוצאים לאור ע"י מכון התקנים הישראלי (מת"י) אך חלקם הקטן הופך לתקנים של מדינת ישראל על ידי הכרזה של שר התמ"ת ההופכת את התקנים הללו לרשמיים ומחייבים.

כעת, לאחר שאנו יודעים מהו תקן נוכל לעבור לשלב הבא ולהבהיר מהו אישור תקן ומהו "תו תקן"

שני המושגים הללו הוזכרו כבר בחוק התקנים משנת 1953 אך ההבדל ביניהם הינו כמו יום ולילה והבלבול בציבור גדול עוד יותר.

אישור תקן – הכרזה על תקן ישראלי כתקן רשמי ע"י שר התמ"ת מחייבת כל מוצר המיובא, משווק או נמכר בארץ הן מייצור מקומי והן מיבוא, להתאים לדרישות התקן הרשמי החלות עליו. כאשר המוצר מיובא ארצה מחו"ל מת"י הינו הגוף הבלעדי המבצע את הבדיקות הבאות לוודא זאת. בתחום זה מעבדות מת"י הינן מונופול וכל משלוח של מוצרים אשר התקן שלהם רשמי נבדק ע"י עובדי המכון. בדרך זו שומר המכון על בריאותנו, בטיחותנו ואיכות הסביבה בה אנו חיים.

בתום הבדיקה של המשלוח מקבל היבואן "אישור תקן" או מדויק יותר – אישור ת"ר – אישור תקן רשמי. אישור זה ניתן כאמור לכל משלוח בנפרד והכללים, התנאים וכל מה שכרוך בכך מפורט בנהל שמת"י הוציא הנקרא נהל 401.

תו תקן – מושג זה, שגם הוא מופיע כבר בחוק התקנים, הינו למעשה מותג פרטי של מת"י. זהו סמל המחוגה הידוע ובתוכו האותיות "ת" ו "י". הסמל הזה מציין את העובדה שהמוצר לא רק מתאים לדרישות התקן החלות עליו אלא שגם המפעל נמצא בפיקוח, מערכת הייצור נבדקת באופן תדיר ע"י עובדי מת"י ולמעשה מת"י מפקח על המוצר באופן קבוע ורציף.

כמו כל מותג גם "תו תקן" עולה כסף ולא מעט. היצרן, בין אם הוא בארץ ובין אם הוא בחו"ל מחוייב לעמוד בדרישות איכות מסויימות אשר יבטיחו למכון התקנים שהייצור תקין, אחיד ואיכותי בכל ימות השנה. לצורך כך מבצע המכון מספר מבדקי איכות בכל שנה במפעל או בארגון, בודק את מערכת הניהול, את תהליך הייצור ובמידת

הצורך דורש ביצוע פעילות מתקנת על מנת לעמוד בדרישות של מת"י. בנוסף, כמובן, גם המוצר חייב לעמוד בבדיקה מלאה או חלקית כמה פעמים בשנה וזאת על מנת לוודא שאין חריגות מדרישות התקן.

כל המערכת הזו של "תו תקן" נמצאת תחת פיקוח של שתי וועדות חיצוניות (לא של מכון התקנים) – וועדה מקצועית העוסקת יותר בתחום המקצועי וועדת היתרים הבוחנת גם צדדים מנהלתיים של ההיתר שניתן לארגון לסמן את מוצריו ב"תו תקן".

קיימים הבדלים מהותיים בין היתר לסמן ב"תו תקן" ובין אישור תקן למשלוח של מוצר ביבוא.

ראשית, אישור תקן הינו חובה. לא ניתן להביא מוצר ארצה, אשר התקן שלו רשמי, ללא בדיקת מכון התקנים וקבלת אישור תקן. "תו תקן" איננו חובה (ברוב המקרים). יבואן או יצרן רשאים להגיש בקשה למכון התקנים ולהכנס למערכת הפיקוח של "תו התקן".

שנית, יבואן אשר קיבל אישור תקן איננו יכול לפרסם זאת על גבי המוצר. כלומר, עקרונית, אין היבואן רשאי להדביק מדבקה או להדפיס על המוצר שהוא נבדק ואושר ע"י מכון התקנים. הוא רשאי לעשות זאת אך בתנאים מאד מגבילים. לעומת זאת יבואן אשר למוצריו יש "תו תקן", רשאי לפרסם זאת בכל דרך הנראית לו.

שלישית, עלות קבלת אישור תקן נמוכה בדרך כלל באופן משמעותי מהיתר "תו תקן". רביעית, יצרנים ויבואנים רשאים לעשות שימוש שיווקי ופרסומי ל"תו התקן" שברשותם מה שלא כן באישור תקן. חמישית, בעוד שביבוא בדיקה מלאה נערכת למוצר לעיתים קרובות אחת לחיי הדגם או אחת לארבע שנים הרי שבמערכת "תו תקן" מתקיימת בדיקה מלאה לפחות פעם בשנה. יש לכך, לעיתים, השלכות כבדות מאד ליצרן או ליבואן. ברצוני להדגיש ש"תו תקן" ניתן לקבל כאשר התקן המדובר עוסק בין השאר גם באספקטים איכותיים של המוצר. אם אין כאלו והתקן עוסק אך ורק בנושאי בטיחות, לא ניתן לקבל "תו תקן" אלא "תו בטיחות" בלבד. לדוגמא, ת"י 562 העוסק בצעצועים מעלה דרישות בטיחות בלבד ועל כן לא ניתן לקבל תו תקן לצעצועים אלא רק תו בטיחות.

מהן, אם כן, היתרונות שב"תו התקן"?
 ל"תו תקן" יש לא מעט יתרונות:

1. שיווקי – סימון מוצר ב"תו תקן" ישראלי מעיד עליו שהמוצר כמו גם מערכת האיכות של המפעל נמצאת בפיקוח מתמיד ורצוף של מכון התקנים. הלקוח יכול לסמוך בדרך כלל על איכות המוצר ובטיחותו. כאשר לקוח צריך להחליט בין מערכת לטיהור מים המסומנת ב"תו תקן" ומערכת אשר איננה מסומנת, הרי שגם אם המערכת המסומנת בתו יקרה יותר עדיף לו לרכוש אותה כי הוא יודע שמישהו אובייקטיבי בדק ואישר את המוצר והוא בטיחותי, איכותי ואיננו פוגע בבריאותו. בעולם המודרני בדרך כלל הצרכנים מחפשים את ההוכחה לכך שגוף אובייקטיבי ורציני בדק ואישר את המוצר שהם עומדים לרכוש.
2. כלכלי – יבואן אשר מביא משלוחים רבים ארצה של מוצר מסויים, הרי שבמקום שייאלץ לשלם בכל משלוח את עלות בדיקתו, הוא מעדיף להכנס לפיקוח של מכון התקנים ואז המשלוחים שלו פטורים מבדיקה ועיכובים.
3. דרישת לקוחות – לעיתים לקוחות של יצרנים/תעשיינים ישראלים דורשים הוכחה לכך שהמוצר שהם רוכשים מהיצרן הישראלי עומד בקריטריונים נדרשים (למשל, בדרישות תקן ישראלי או זר). היתר "תו תקן" יעזור לתעשיין להתמודד עם לקוחות כאלו. חשוב לציין שישנם כ- 30 מוצרים (תקנים) ישראלים שהרגולטור (משרד התעשייה, מסחר ותעסוקה) החליט בזמנו שקיים בהם סיכון בריאותי או בטיחותי גבוה יחסית ועל כן לא הסתפק בהכרזה רשמית על התקנים הללו אלא דורש שכל מי שמייצר את המוצרים הללו בארץ יהיה מחוייב לסמן ב"תו תקן" בין המוצרים הללו ניתן למצוא מעליות, מזגנים, מוצצים, מערכות סולריות, בתי נורה, מתקני משחקים ועוד.

הדגשתי שמדובר אך ורק במוצרים המיוצרים בארץ. במידה והמוצר מיוצר בחו"ל אין עליו חובת "תו תקן" עובדה שגרמה ועדיין גורמת לתרעומת לא קטנה אצל היצרנים הישראליים. לסיכום, "תו תקן" שונה לחלוטין מאישור תקן ומעיד למעשה שהמוצר נמצא בפיקוח רצוף של מכון התקנים. תו תקן מעיד בין השאר גם על איכות המוצר והוא משמש כמנוף שיווקי או שהוא נותן פתרון כלכלי לתעשיין מקומי. היתר "תו תקן" ניתן לקבל אך ורק כאשר קיים תקן ישראלי ואין זה משנה אם הוא רשמי או לא. כעת, כאשר הינכם יודעים מהו ההבדל בין "תו תקן" לאישור תקן – ייעשה כל אחד את חשבון הכיס שלו ויחליט מה טוב לו יותר.